

Kartlegging i et profesjonsperspektiv

Foredrag fra konferansen *Kartlegging i barnehagen: Innhold og konsekvenser*
Utdanningsforbundet, Oslo, 20 juni 2010

Elin Bellika sentralstyremedlem/kontaktperson barnehage, Utdanningsforbundet, Norge

Email: elin.bellika@utdanningsforbundet.no

Non-reviewed presentation, Published 28 December 2010

Kunnskapsminister Kristin Halvorsen har i full offentlighet våren 2010 proklamert at hun har som mål å utvikle verden beste barnehage!

Under en barnehagekonferanse i Trondheim tok hun utgangspunkt i den nye formålsparagrafen for barnehagene i Norge og hun la vekt på det dannelsesmandatet som ligger der. Ikke minst bekreftet hun at det helhetlige læringssystemet for barnehagen står fast. Hun vil utvikle barnehagen ut fra formålsparagrafen, og barnehagens særtrekk skal være styrken vi skal bygge på. Barnehagen skal ikke utvikle seg til å bli lik skolen, sier kunnskapsministeren.

Det er viktig å ta kunnskapsminister Kristin Halvorsen på ordet. Og da må førskolelærerprofesjonen bidra til å forsyne kunnskapsministeren med kunnskap om hva som er i ferd med å utvikle seg i ansatsen til "verdens beste barnehage". Alle tider har sine trender, og en av trendene i barnehagene nå er et sterkt fokus på språk og språkutvikling. Det er noe paradoksalt med akkurat denne trenden, fordi barnets språkutvikling egentlig alltid har vært viktig i barnehagen. Men med ny forskning som viser hvor viktig god språkutvikling er for senere prestasjoner, blant annet i skole, har det vokst fram et helt nytt syn på språk. Formale sider ved språket, som begreper, ordforråd og uttale, fokuseres, mens språkbruk, det å skape mening og kommunisere med andre blir mindre viktig fordi det er vanskelig å kartlegge.

Vi vet også fra rapporten "Alle teller mer" at barnehagepersonale lojalt følger opp de føringer som sektoren blir gjenstand for. Når språk og språkutvikling hos barnehagebarn får stor allmenn og politisk oppmerksomhet, blir det jobbet konsentrert og målrettet med dette. Det som dessverre samtidig skjer, er at andre områder får mindre oppmerksomhet, eller helt faller bort fra det pedagogiske arbeidet. Dette fører kanskje også til et nytt syn på barn, på barndom og dermed i siste instans på barnelivet i barnehagen. Det er bekymringsfullt

Er barnehagens fokus nå på gli over fra fokuset på sosial kompetanse, som også har vært en trend, til fokus på læringsutbytte? Og hva betyr i så fall det? Påvirker det vårt syn på barn og barndom, eller er det et helt naturlig spor som følge av at barnehagen er blitt en del av utdanningssystemet.

Det kan oppleves som om sterke krefter ønsker å endre barnehagens innhold når visjonen om økt sosial utjevning i samfunnet ensidig kan bli knyttet opp til det enkelte barn sitt utbytte av læringen.

En annen visjon, den om helhet og sammenheng i utdanningssystemet kan stå i fare for å bli redusert kun til skriftlig overføring av informasjon om enkeltbarnet sitt læringsutbytte. Det er jo enighet om at alle barn må sikres en best mulig overgang fra barnehage til skole, og det skjer jo i stor grad i dag gjennom god og bred infor-

masjon gjennom dialog. Det er vel dette informasjonssystemet vi jakter på forbedringer av, og da er vi i alle fall klare på at en ensidig bruk av kartleggingsverktøy ikke er egnet.

Hvis det er slik at trendene i dag presser på for å gi barnehagen en mer forberedende funksjon. Hvordan skal vi som profesjon forholde oss til det? Vi mener jo at barnehagen er bra, både for barnet her og nå, og for det senere livet, og det må vi holde fast ved. Det er jo ikke noe galt med at et barnehageopphold har god innvirkning på hvordan det går med barnet senere. Tvert imot. Men hvordan skal vi finne den fornuftige balansen, slik at vi unngår det sterke framtidfokus? Og hvordan skal vi unngå å være bremseklosser og si stopp, når politikere, bedriftsledere og andre samfunnsstopper virkelig begynner å bry seg om og med barnehagen. De har jo bare oppdaget barnehagens fortreffelighet. Det er jo dette vi har lengtet etter og etterspurt – i årevis! Barnehage er bra, og det er oppdaget av flere. Heldigvis!

Da må ikke vi som profesjon være verken angstbitersk eller beskjedne. Nå er tiden moden for å ta plass! Tiden er moden for å stille krav på barnehagens vegne. Tiden er moden for å møte verden profesjonelt, og uten beskjedenhet for den kunnskapen vi har. Vi skal bruke den kunnskapen, og den klokskapen til å utvikle vedrens beste barnehage – og da trenger vi samfunnet omkring oss. Vi skal ikke stenge andre ute, men vi skal ha klare meninger om hvor langt innenfor porten andre skal få komme. Vi skal kreve frihet i vårt pedagogiske virke. Vi skal ha frihet til å velge de verktøy og metoder som vi mener er best for utviklingen til de barna som vi har ansvar for til enhver tid. Vi skal kreve å beholde faglig frihet og autonomi i yrkesutøvelsen vår.

Fram til nå har det pedagogiske personalet hatt den metodefriheten som er ønskelig for å skape god utdanning i barnehagen. Rammebetingelsene i barnehagene har derimot blitt dårligere. Utfordringen er derfor å løse hvordan det kan skapes en bedre utdanning for *alle* i det daglige livet i barnehagen. Det viktigste er ikke først og fremst å finne metoden for å avdekke flest mulig mangler hos barn tidligst mulig. Førskolelærere har jo kompetansen og kunnskapen til dette, og nå må vi sikre at de beholder friheten til å skape god utdanning, med utgangspunkt i sine barnegrupper og sitt personale.

Førskolelærere må også få mulighet til å ta det ansvaret som de har for å fange opp, og gi ekstra støtte til barn som trenger det. Da avhenger det av muligheten førskolelæreren har for å være til-

stede med *nok* tid, nok kunnskap og med evne og vilje til å følge opp det enkelte barn. I dette ligger også sikringen for at *alle barn* blir fanget opp og støttet i sin videre utvikling. Førskolelærerkompetansen er garantien for at virksomheten blir preget av en helhetlig tilnærming til barns læring og utvikling.

Nesten alle barn benytter i dag et barnehage tilbud, og får på den måten nytte godt av et rikt og utviklende miljø der. Vi har ennå til gode å se effekten av at barn starter sitt barnehageopphold i 1–2 års alderen, og benytter det helt fram til skolestart. Men undersøkelser så langt tyder på at effekten er god for hele barnets utvikling, når barnehage tilbudet er av høy kvalitet. Og da er det mer interessant å diskutere hva det er som gir høyere kvalitet. Utdanningsforbundet mener er at høy kvalitet blant annet henger sammen med god kompetanse, nok bemanning, tid til refleksjon, god ledelse, barnegruppens størrelse osv.

Samtidig vet vi at mange kommuner ikke har barnehagefaglig kompetanse i kommuneadministrasjonene. I noen tilfeller pålegger disse barnehagene å bruke kartleggingsverktøy og dokumentasjonsmetoder som er i strid med rammeplanen og dens intensjoner. Med det omfanget og den betydningen barnehagevirksomheten har i dag, burde det være en selvfølge at alle kommuner hadde barnehagefaglig kompetanse til å ivareta sitt myndighetsansvar. Barnehagemyndigheten må overvåke barnehagens pedagogiske innhold og praksis, og til det trengs det relevant kompetanse med god innsikt i barnehagens samfunnsmandat.

Det kan heller ikke være slik at noen kommuner fortsatt er rimelig godt tilfreds om barnehagen leverer godt stell i trygge omgivelser, mens de ansatte strekker seg for å innfri helt andre pedagogiske krav og målsettinger. Disse kommunene må ta inn over seg at barnehagen er blitt første leddet i utdanningssystemet, og at de dermed skal levere et helt annet innhold enn det som tidligere var forventningen til dem.

Vi kan si det slik at profesjonen vår for tiden lever i krysspresset mellom dem som ønsker sterk og innsnevrende styring av barnehagens virksomhet, med barnehagens nyttefunksjon fremst i pannebrasken, og dem som fremdeles ikke har noen som helst forventninger til annet enn et praktisk godt tilpasset barnepass mens foreldre er på jobb. I dette perspektivet kan det vel trygt sies at det er en vei å gå for å skape verden beste barnehage. I dette spennet må førskolelærerstemmene ta rom og plass for å bli hørt.

HVA MENER UTDANNINGSFORBUNDET?

Utdanningsforbundet mener at god utdanning i barnehagen må være preget av en helhetlig tilnærming til barns læring og utvikling. Vi mener det er barnehagens oppdrag. Vi mener at utviklingsprosesser på alle områder må sees i sammenheng. Det betyr blant annet at vi ikke kan jobbe med barns motoriske, kognitive og emosjonelle utvikling isolert fra det sosiale fellesskapet og de hverdagslige aktivitetene i barnehagen. Derfor fraråder Utdanningsforbundet bruk av kartleggingsverktøy som innsnevrer barnehagens oppdrag og den profesjonelle autonomien. Vi mener at ensidig bruk av kartlegging som dokumentasjons- og vurderingsmetode er uheldig. Og det mener vi fordi en altfor ensidig kartlegging kan føre til at det mangfoldige erfaringsgrunnlaget som er avgjørende for god utdanning blir snevret inn. Vi frykter også at dette igjen kan gjøre læringsmiljøet i barnehagen fattigere. Kartlegging må foregå ut fra et faglig skjønn hos førskolelæreren.

Vi mener derfor det er en uheldig og unødvendig føring Stortinget nå har lagt ved å be om at det blir gitt tilbud i alle barnehager om språkkartlegging av 3-åringer. Dette tilbud blir litt tilforlatelig lansert som et kvalitetsutviklingstilbud til alle barn. Noe det nødvendigvis ikke vil være. Det er ikke den beste bruken av kompetanse og knappe ressurser å binde opp tid i barnehagen til kartlegging av mange barn som trolig ikke trenger det. Selv om dette ikke skal være obligatorisk, men bare et tilbud, er det god grunn til å anta at foreldre for sikkerhets skyld vil be om en kartlegging av barnet sitt, når tilbudet først blir tilgjengelig.

Kartleggingen skal utføres av kvalifisert personell. Det støtter vi fullt ut når det først skal skje, men det betyr at de få faglige ressurser vi har må omdisponeres fra det viktige pedagogiske arbeidet i barnegruppene. Det er jo primært i dette arbeidet at gode pedagoger vil observere, dokumentere og selv vurdere hvilke barn som det er grunn til å foreslå en nærmere kartlegging av. I disse observasjonene, og i samhandlingen med barna, legger en dyktig pedagog også merke til langt mer enn bare språkutviklingen.

Det politiske ønsket om tidlig innsats for barn som har forsinket eller mangelfull språkutvikling er legitimt. Tidlig innsats er viktig i forhold til alle former for mangelfull utvikling. Det vi tenker ulikt om, er hvilke tiltak som vil gi best effekt. Kartleggingen i seg selv gir ingen resulta-

ter. Men når det er sagt mener vi det er veldig bra at regjeringen vil gjennomgå de kartleggingsverktøyene som fins, og vurdere hvilke kompetansekrav som må til for å benytte dem. Det er nødvendig, og det arbeidet ser Utdanningsforbundet uansett positivt på.

Det som Utdanningsforbundet mener vil gi resultater, er å få flere førskolelærere inn i grunnbemanningen, få færre barn i barnegruppene og kreve betydelig høyere kompetanse for assistentene. Dette er jo også foreslått at Stortinget, og det burde fått mye større oppmerksomhet i debatten. Det er i disse tiltakene muligheten for kvalitetsutvikling ligger, og muligheten for å skape verdens beste barnehage ligger!

I forhold til å se kartlegging i et profesjonsperspektiv vil jeg knytte noen ord til hva Utdanningsforbundet mener. "En ansvarlig og offensiv profesjon" er tittelen på vårt forholdsvis ferske profesjonsdokument. Her ansvarliggjør vi også oss selv, og ikke bare alle andre. Vi innser at vi er med på å forme morgendagens samfunn. Vi forvalter derfor et bredt samfunnsmandat. Det er både vår rett og vår plikt å bruke vår profesjonelle autonomi til å løse våre komplekse oppgaver slik at barn får et best mulig utdanningstilbud. Vi er i dialog med både barna selv (medvirkning), med foreldre og foresatte, og med samfunnet (politikere) om arbeidet vårt. Vi har likevel en helt egen forpliktelse til å ivareta barnet. Læring, utvikling og danning er kjernen i oppdraget vårt. Vår viktigste forpliktelse ligger der. Vi står også i en maktposisjon overfor barn, og må ha en høy etisk standard. En annen del av et profesjonsansvar er også å stille tydelige krav om hva som trengs fra andre parter for at vi skal kunne nå våre mål.

Jeg nevnte at kunnskapsministeren var opptatt av barnehagens formålsparagraf, og ville utvikle framtidens barnehage ut fra elementene i den. Den er så ny at jeg velger å ta den med her:

§ 1 Formål

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Utdanningsforbundet mener at vi har en god rammeplan for barnehagene i Norge. Vi ønsker

ikke endringer i den. Vi ønsker derimot forbedringer i forholdene som kan gjøre det mulig å innfri det som den krever av oss.

Vi ser helst at rammeplanen også i framtida får beholde bestemmelsen om at barnehagen normalt ikke skal vurdere måloppnåelse hos enkeltbarn i forhold til gitte kriterier. Men når det er sagt må vi sørge for at barnehagene får mye bedre anledning til å dokumentere og vurdere barnehagens arbeid som grunnlag for refleksjon og læring. Hvis vi får fortsette med det, og få muligheten til å bli enda bedre til det, så skal Kristin Halvorsen få verdens beste barnehage før hun vet ordet av det.